

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-336-37>

УДК 338.432:65.012.8

ОЛІЙНИК Аліна

Полтавський державний аграрний університет

<https://orcid.org/0000-0002-0274-5204>

e-mail: alina_oliinyk@pdau.edu.ua

ЩЕЙКІН Тимур

Полтавський державний аграрний університет

<https://orcid.org/0000-0002-9311-6904>

e-mail: ishcheikin.tymur@pdau.edu.ua

КАРТАШОВ Ростислав

Полтавський державний аграрний університет

<https://orcid.org/0009-0006-2222-9449>

e-mail: rostyslav.kartashov@st.pdau.edu.ua

НЕВКРИТИЙ Михайло

Полтавський державний аграрний університет

<https://orcid.org/0009-0003-7945-8793>

e-mail: mykhailo.nevkrytyi@st.pdau.edu.ua

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА У БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩІ

У статті проаналізовані основні складові економічної безпеки. Доведено, що основною метою економічної безпеки аграрних підприємств є забезпечення їх стабільності та довгостроковий розвиток за умов ринкової конкуренції. Обґрунтовано, щоб забезпечити надійність суб'єктів аграрного підприємництва і забезпечити їх стійкий розвиток у майбутньому, важливо дотримуватися принципів економічної безпеки. Це включає постійний моніторинг ключових чинників на вплив та джерела загроз, а також розробку превентивних заходів для їх нейтралізації та мінімізації.

Ключові слова: стратегічне управління, економічна безпека, аграрні підприємства, бізнес-середовище, довгостроковий розвиток.

OLIINYK Alina, ISHCHEIKIN Tymur, KARTASHOV Rostyslav, NEVKRYTYI Mykhailo
Poltava State Agrarian University

STRATEGIC MANAGEMENT OF THE ECONOMIC SECURITY OF THE AGRICULTURAL ENTERPRISE IN THE BUSINESS ENVIRONMENT

The article analyzes the main components of economic security. It has been proven that the main goal of the economic security of agricultural enterprises is to ensure their stability and long-term development under conditions of market competition. It is noted that an important element of the company's security system is its management mechanism, which ensures the achievement of security goals and the resolution of set tasks. The economic security management mechanism of the enterprise includes a set of elements such as the philosophy of economic security of the enterprise; functions implementing the economic security management process; resource provision of the mechanism; target orientation, containing the main organizational forms and economic tools necessary to ensure the economic security of the enterprise's functioning. Ensuring the financial component of economic security involves avoiding such factors as tax evasion, non-payment of taxes due to loss of liquidity, violation of cash and payment discipline, unsatisfactory state of settlements with counterparties. The internal control of the economic security of the enterprise involves the implementation of the process of obtaining objective, qualitative and quantitative assessments of the current state of the economic security of the enterprise in accordance with certain criteria and security indicators. For this purpose, it is necessary to use control measures at the enterprise, which will allow checking the degree of compliance with the economic security of the enterprise. The results of security control make it possible to build an accounting information protection system that is optimal from the point of view of efficiency and costs, adequate to the current tasks and goals of business activity. In the modern conditions of conducting agrarian business, there is a need to strengthen measures to support the economic security of agricultural enterprises, which is due to the high risk of activity and the instability of their functioning. Observance of economic security, constant monitoring of key factors of its influence and sources of threats, development of preventive measures for their neutralization and minimization will ensure the reliability of subjects of agrarian entrepreneurship and their sustainable development in the future.

Keywords: strategic management, economic security, agricultural enterprises, business environment, long-term development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У сучасних умовах нестабільності ринків успішний розвиток і функціонування будь-якого суб'єкта підприємницької діяльності значною мірою залежить від надійної, якісної та ґрунтовної системи економічної безпеки підприємства. У практиці роботи вітчизняних сільськогосподарських підприємств більшість заходів економічної безпеки не впроваджуються системно. В умовах невизначеного та мінливого зовнішнього середовища, жорсткої конкуренції та циклічних економічних коливань подолання впливу міжнародної фінансової кризи, формування та розвиток системи економічної безпеки є вирішальними для

успіху та довгострокового розвитку нашої країни. Процес зміцнення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств є досить складним, зважаючи на величезну кількість різноманітних загроз із зовнішніх та внутрішніх джерел, які не можуть забезпечити сталий, стабільний та ефективний розвиток.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Серед дослідників, які займалися вивченням стратегічного аспекту економічної безпеки аграрних підприємств у бізнес-середовищі, можна виділити наступних: Ареф'єва О.В., Кузенко Т.Б. [1], Ортинський В.Л. [2], Отенко І. П., Івашенко Г. А., Воронков Д. К. [3], Покропивний С.Ф. [4], Ілляшенко С.М. [5], Мацеха Д.С [6], Суханова А.В. [7], Васильців Т.Г. [8], Мартинюк М.П., Олійник А.С., Нечипоренко К.В. [9], Пуцентейло П.Р., Гуменюк О.О. [10] та ін.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Дослідження в області економічної безпеки на підприємствах аграрної сфери є складним явищем, який вимагає подальшого дослідження та конкретизації набутих знань. Незважаючи на велику кількість праць та публікацій, існують недостатньо розроблені аспекти цієї проблеми. Подальше дослідження має на меті розкриття питань, пов'язаних з детальним визначенням складових економічної безпеки та механізму її зміцнення на аграрних підприємствах. Такий підхід є актуальним і потребує подальших досліджень.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є дослідження засад формування економічної безпеки аграрних підприємств та розробка шляхів для її зміцнення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Економічна безпека є важливим аспектом сучасного суспільства. Вона визначається як здатність економіки та інститутів влади забезпечувати захист національних інтересів в умовах несприятливого розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів. Забезпечення економічної безпеки включає в себе не тільки захист національних інтересів, а й готовність і здатність владних органів створювати ефективні механізми захисту економіки країни, забезпечення соціально-економічної стабільності.

Економічна безпека має вирішальне значення для бізнесу, особливо в період економічної нестабільності. Вона включає в себе різні аспекти, такі як моніторинг виробничих процесів, захист ринків і усунення зовнішніх і внутрішніх загроз. Поняття економічної безпеки для бізнесу охоплює як зовнішні, так і внутрішні елементи, впливаючи на кілька аспектів одночасно.

Для бізнес-лідерів важливо надавати перевагу економічній безпеці шляхом реалізації стратегій пом'якшення ризиків, захисту активів і підтримки конкурентної переваги на ринку. Визнаючи взаємозв'язок різних компонентів економічної безпеки, підприємства можуть краще справлятися з проблемами та невизначеністю в економічному ландшафті, що постійно змінюється. Слід зауважити, що всі складові економічної безпеки взаємопов'язані між собою і впливають одна на одну (табл. 1).

Таблиця 1

Складові економічної безпеки підприємства [1; 2; 3]

Внутрішньовиробничі	Позавиробничі
Фінансова	Ринкова
Інтелектуальна	Інтерфейсна
Кадрова	Інформаційна
Технологічна	Екологічна
Правова	Соціальна
Силова	Енергетична

Функціональні складові економічної безпеки підприємства є дуже важливими. Згідно з С. Покропивним [4], складові економічної безпеки можна розділити на такі категорії: фінансову, інтелектуальну й кадрову, техніко-технологічну, політико-правову, інформаційну, екологічну та силову. Кожна з цих складових відіграє важливу роль у забезпеченні стійкості та безпеки підприємства.

Ілляшенко С. [5] підкреслює важливість не лише базових складових управління підприємством, а й ринкової та інтерфейсної складових. Результати дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців вказують на класифікацію, що відображає специфіку діяльності сільськогосподарських підприємств.

Головною метою формування економічної безпеки аграрних підприємств є забезпечення їх стабільності та прогресу за умов ринкової конкуренції. Суб'єктами економічної безпеки підприємств можуть бути як внутрішні відділи та працівники, які відповідають за фінансову та економічну стійкість підприємства, так і зовнішні фактори, такі як ринкові умови, законодавство тощо. Об'єктами економічної безпеки сільськогосподарських підприємств є їхні активи, ресурси та діяльність. Розробка та реалізація

ефективної стратегії управління ресурсами та фінансами, а також заходи щодо підвищення ефективності виробництва та збуту є важливими для забезпечення економічної безпеки сільськогосподарських підприємств.

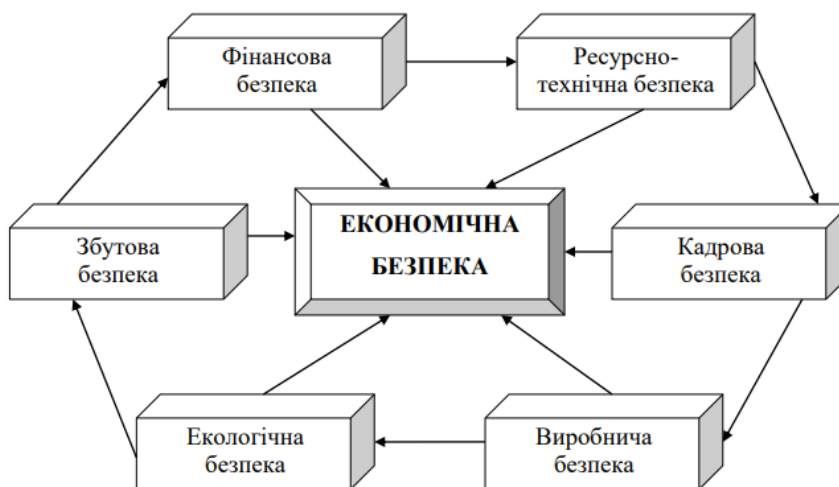


Рис. 1. Складові економічної безпеки аграрних підприємств [6; 7]

Зміцнення економічної безпеки підприємництва в ринковій системі господарювання є вагомим чинником для економічної безпеки держави. Це пояснюється тим, що стабільне функціонування суспільства та економічних систем потребує надійного захисту та розвитку бізнесу. Взаємна відповідальність між бізнесом і урядовими структурами за дотримання принципів безпечного економічного середовища є ключовою для забезпечення ефективної співпраці та стабільності в економіці [8].

Для зміцнення рівня безпеки аграрних підприємств важливо виконати такі основні завдання:

1. Ідентифікація загроз безпеці: важливо аналізувати потенційні ризики, що можуть вплинути на безпеку аграрного підприємства.
2. Усунення загроз, яким підприємство не може протистояти: децентралізація діяльності може допомогти зменшити вразливість.
3. Прокретування можливих загроз та заходів щодо їх запобігання: важливо мати план дій у разі виникнення конкретних загроз.
4. Адекватне та вчасне реагування на зміни зовнішнього та внутрішнього середовища: моніторинг за змінами і швидка адаптація до нових умов.

Окрім цього, важливо також інвестувати в технології та навчання персоналу з питань безпеки, щоб забезпечити сталість заходів з підвищення рівня безпеки на аграрному підприємстві.

Конкретними кроками при зміцненні економічної безпеки аграрних підприємств могли стати [9; 10]:

1) у межах технологічної безпеки:

- закриття низькорентабельних і збиткових підприємств може допомогти у зміцненні економічної безпеки українських підприємств шляхом зменшення конкуренції на ринку та збільшення ефективності виробництва;
- зміна оплати праці наукових кадрів може стимулювати розвиток інновацій та підвищення якості продукції;
- створення нових організаційно-виробничих структур дозволить оптимізувати виробничі процеси та знизити витрати на управління;
- використання лізингу може допомогти підприємствам отримати доступ до необхідного обладнання та технологій без великих початкових інвестицій;
- активна участь у міжнародних виставках та семінарах сприятиме розширенню контактів з потенційними партнерами та збільшить можливості для просування продукції на зовнішніх ринках.

2) у межах ресурсної безпеки:

- удосконалення системи розрахунків може допомогти ефективніше використовувати ресурси і зменшити їх витрати;
- підвищення продуктивності праці також грає важливу роль у ефективному управлінні ресурсами;
- збільшення капіталовкладень у ресурсозбереження допомагає зменшити витрати на енергію та матеріали, що в свою чергу сприяє збереженню ресурсів і зменшенню впливу на навколишнє середовище.

3) у межах фінансової безпеки:

- дотримання критичних строків кредитування: важливо вчасно погашати кредити та уникати заборгованостей, що може призвести до проблем з візитами та фінансовими штрафами;

- створення інформаційного центру: для постійного контролю за боргами та покриття можливих каналів втрат інформації;
- формування спеціальної групи фінансових працівників: для перевірки обов'язкових платежів, виявлення передплат та надання відомостей про неефективні активи для їх можливого реалізації;
- використання нових форм партнерських зв'язків, наприклад, франчайзингу: для розширення діяльності та залучення додаткових коштів.

4) у межах соціальної безпеки:

- підвищення рівня оплати праці може заохочити працівників до виконання управлінських функцій і підвищення кваліфікації;
- залучення працівників до управлінських функцій може сприяти більш ефективному управлінню підприємством;
- підвищення матеріальної відповідальності працівників може стимулювати їх до досягнення кращих результатів у своїй роботі.

Для ефективної реалізації завдань забезпечення економічної безпеки процесів розвитку, важливо мати належний інструментарій, який включає в себе різноманітні методи, методики, техніки, процедури, заходи та засоби. Такий інструментарій допомагає визначити потенційні загрози та ризики, а також виробити стратегії для їх запобігання або зменшення впливу.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Отже, у сучасних умовах ведення аграрного бізнесу важливо розглядати питання посилення заходів підтримки економічної безпеки аграрних підприємств, оскільки ця галузь дійсно стикається з великою ризикованістю і нестабільністю у функціонуванні. Для забезпечення стійкості таких підприємств можна використовувати різні методи, такі як диверсифікація виробництва, використання сучасних технологій, підвищення кваліфікації працівників та використання фінансових інструментів для захисту від ризиків. Також важливо враховувати глобальні тенденції та реагувати на них швидко і ефективно для забезпечення стабільності сільськогосподарського сектору.

Література

1. Ареф'єва О.В., Кузенко Т.Б. Планування економічної безпеки підприємств. Київ: Вид-во Європ. ун-ту. 2005. 170 с.
2. Ортинський В. Л. Економічна безпека підприємств, організацій та установ : навч. посіб. Київ: Правова єдність, 2009. 544 с
3. Отенко І. П., Іващенко Г. А., Воронков Д. К. Економічна безпека підприємства : навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2012. 256 с.
4. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства: підручник. Київ: КНЕУ, 2000. 528 с.
5. Ілляшенко С. М. Інноваційна діяльність і економічна безпека держави. *Управління інноваційною складовою економічної безпеки* : монографія. Суми : Територія, 2018. С. 5–13.
6. Мацеха Д. С. Функціональні складові економічної безпеки та показники їхньої оцінки для підприємств легкої промисловості. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. № 1 (48). С. 128–133.
7. Суханова А.В. Основні складові та принципи економічної безпеки аграрних підприємств. *Український журнал прикладної економіки*. 2019. Том 4. № 2. С. 97–103.
8. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємства України: стратегія та механізм зміцнення: монографія. Львів: Вид-во «Арал». 2008. 386 с.
9. Мартинюк М.П., Олійник А.С., Нечипоренко К.В. Управління інноваційним потенціалом землекористування аграрних підприємств у контексті сучасних безпекових викликів. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2023. № 4. С. 359–365.
10. Пуцентейло П.Р., Гуменюк О.О. Основні аспекти формування ефективної системи економічної безпеки підприємства. *Економічний дискурс*. 2017. № 2. С. 37–47.

References

1. Arefieva, O.V., Kuzenko, T.B. (2005), *Planuvannya ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstv* [Planning of economic security of enterprises], Vyd-vo « Yevrop. un-tu», Kyiv, Ukraine.
2. Ortyns'kyu, V. L. (2009), *Ekonomichna bezpeka pidpryyemstv, orhanizatsiy ta ustanov* [Economic security of enterprises, organizations and institutions], Vyd-vo « Pravova yednist'», Kyiv, Ukraine.
3. Otenko, I. P., Ivashchenko, G. A. and Voronkov, D. K. (2012), *Ekonomichna bezpeka pidpryyemstva* [Economic security of the enterprise], Khneu, Kharkiv, Ukraine.
4. Pokropyvnyy, S. F. (2000), *Ekonomika pidpryyemstva* [Enterprise economy], Kneu, Kyiv, Ukraine.
5. Ilyashenko, S. M. (2018), *Upravlinnya innovatsiynoyu skladovoyu ekonomichnoyi bezpeky* [Management of the innovative component of economic security], Terytoriya, Sumy, Ukraine.
6. Matsekha, D. S. (2013), "Functional components of economic security and indicators of their assessment for light industry enterprises". *Visnyk sotsial'no-ekonomichnykh doslidzhen'*, no. 1(48), pp. 128–133.
7. Sukhanova, A.V. (2019), "The main components and principles of economic security of agricultural enterprises". *Ukrayins'kyj zhurnal prykladnoyi ekonomiky*, no. 2(4), pp. 97–103.

-
8. Vasyl'tsiv, T.H. (2008), *Ekonomichna bezpeka pidpryyemstva Ukrainy: stratehiya ta mekhanizm zmitsnennya* [Economic security of enterprises of Ukraine: strategy and strengthening mechanism], Vyd-vo «Aral», Lviv, Ukraine.
 9. Martynyuk, M., Oliinyk, A. and Nechyporenko K. (2023), "Management of the innovative potential of land use of agricultural enterprises in the context of contemporary security challenges". *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*, vol. 8, no. 4, pp. 359 – 365.
 10. Putsentylo, P.R., Humenyuk, O.O. (2017), "The main aspects of the formation of an effective system of economic security of the enterprise". *Ekonomichnyy diskurs*, no. 2, pp. 37–47.